

TOT HIER! MAAR HOE VERDER?

Geen agressie van jongeren meer in sportverenigingen

DOOR JOOST JAN STOLKER EN DANIEL KLIJN

“Mijn wens voor 2013 is dat we bij onszelf beginnen. Allemaal. Denk na over hoe je acteert en reageert en wat dat voor effect op anderen heeft.” Aldus Michael van Praag, voorzitter van de KNVB, in zijn nieuwjaarstoespraak. Hij roept iedereen op zich in 2013 te gedragen op en rond de voetbalvelden. Hij hamert op respect en benadrukt dat iedereen zelf verantwoordelijk is. De oproep is gericht aan iedereen die zich actief of niet actief in de voetbalwereld ophoudt. De voorzitter stelt dat de KNVB erg actief is in voorlichting en dat de bond clubs wil helpen om incidenten met agressieve spelers of supporters te voorkomen.

Sportbestuurders, trainers, coaches en begeleiders zoeken naar manieren om met agressie en geweld om te gaan. De laatste jaren is hier toenemend aandacht voor. Initiatieven als ‘Een veiliger sportklimaat’, of ‘Kanjers in de sport’, specifiek gericht op jeugd, zijn daar voorbeelden van. In dit artikel verkennen we maatregelen die sportverenigingen kunnen nemen tegen agressie van jongeren en op welke wijze ze ondersteund kunnen worden.

Agressie bij jongeren

Sommige jongeren veroorzaken door hun agressief en gewelddadig gedrag problemen in de sportvereniging. De dood van de grensrechter Richard Nieuwenhuizen na mishandeling op het voetbalveld is hier een extreem voorbeeld van. Hij werd gemolesteerd door voetballers van 15 en 16 jaar. Vooral voetbal staat bekend om zijn uitwassen. Elk weekend worden

jeugdwedstrijden gestaakt wegens knokpartijen. Maar ook in andere sporten is agressief en gewelddadig gedrag, verbaal en non-verbaal, meer en minder ernstig, aan de orde van de dag. Het kan gaan om uitschelden, vernederen, discrimineren en het uitlokken van ruzie. Of het hinderen van anderen, stalken, het meedragen van gevaarlijke voorwerpen, wapens en bespuigen. Daarnaast komt fysiek geweld zoals slaan, schoppen, stompen, bijten, prikken of het beschadigen en vernielen van goederen voor. Agressief gedrag ontstaat vaak in de interactie met anderen. De jongeren zijn nogal eens geneigd om situaties in het gezin, op school, op straat en in de sportvereniging op een vijandige manier te interpreteren, waardoor ze agressief worden.

Agressie en gewelddadig gedrag niet alleen in de sportvereniging

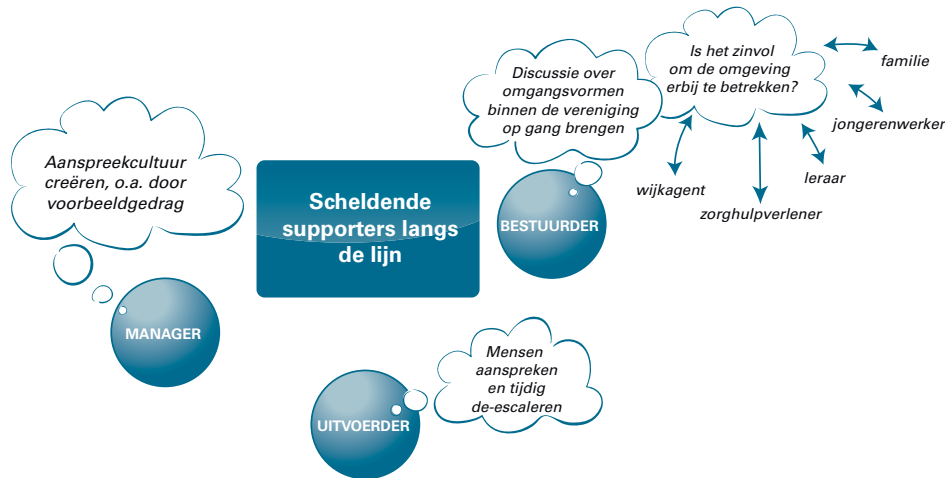
Er kunnen zich een enkele keer extreme omstandigheden voordoen, waarbij jongeren die niet eerder agressief zijn dit toch worden, bijvoorbeeld door zware groepsdruk. Jongeren die agressief en gewelddadig gedrag vertonen, doen dit echter meestal niet alleen op de sportvereniging. Ze maken ruzie op straat en bedreigen buurtgenoten. Ze vernederen en pesten klasgenoten op het schoolplein, worden keer op keer van school gestuurd en gedragen zich irritant en intimiderend in het café. Hun gedrag gaat veel verder dan gewoon ‘pubergedrag’. Veel van deze jongeren worden opstandig en boos wanneer ze iets ‘moeten’ en zetten zich af tegen mensen die iets over hen te zeggen hebben. In de sport is het normaal dat er regels zijn waar je je aan houdt. Daarom is de sportvereniging één van de milieus waar de jongeren zich onaangepast gedragen en hun gedrag uit de hand loopt. Ze zijn brutaal tijdens trainingen en wedstrijden, accepteren geen regels en gezag en veroorzaken conflicten, waarbij het soms

Verenigingen ondersteunen

Het is voor verenigingen geen gesneden koek om daadwerkelijk bepaalde omgangsvormen te implementeren, te de-escaleren en samen te werken met andere instanties. Het vraagt tijd, aandacht en inzicht om met het vraagstuk veiligheid goed om te kunnen gaan.

Daniel Klijn en Joost Jan Stolker hebben een integraal programma ontwikkeld voor sportverenigingen om veilige verenigingen te creëren. Tot hier! Vanaf morgen veilig. Binnen dit programma worden omgangsvormen vastgelegd en geïmplementeerd, leren sportprofessionals en vrijwilligers te de-escaleren en worden verbandingen gelegd met andere instanties als politie, jeugdzorg school en wijk.

Grensoverschrijdend gedrag succesvol aanpakken

uitloopt op geweld. Het plezier in sport van de andere sporters die zich onveilig voelen, wordt bedorven. De uiterste maatregel die de sportvereniging kan toepassen is het schorsen van de jongere. Vaak is er dan al veel leed geschied. Bovendien is het probleem voor de vereniging dan misschien opgelost maar voor de jongere zelf en de maatschappij waar hij nog steeds overlast veroorzaakt - met soms afschuwelijke gevolgen - zeker niet. Verenigingen kunnen een belangrijke maatschappelijke bijdrage leveren door van preventie van grensoverschrijdend gedrag en het signaleren van risico's beleid te maken.

Structureel aandacht voor grensoverschrijdend gedrag

Beleid met betrekking tot grensoverschrijdend gedrag start met het thema structureel op de agenda van de belangrijkste overlegmomenten binnen verenigingen te zetten. Denk hierbij aan bestuursvergaderingen en algemene ledenvergaderingen. Het is belangrijk om als vereniging visie en beleid met heldere doelen te ontwikkelen op de omgang met en preventie van agressief gedrag. Ad hoc aandacht voor het thema, als het leed geschied is of zo nu en dan een workshop erover leidt niet tot minder agressie en geweld. Structurele aandacht is noodzakelijk. Hierdoor worden problematisch gedrag en emoties die hiermee samenhangen bespreekbaar gemaakt,

mogelijke knelpunten gesignaleerd en problemen zo snel mogelijk met elkaar opgelost. Het aanstellen van een veiligheidscoach die ondersteunt bij het uitvoeren van veiligheidsbeleid kan hierbij helpen.

Door gezamenlijk een visie met beleid te ontwikkelen biedt de vereniging de verschillende sportprofessionals en vrijwilligers een kader waarbinnen ze gericht en samenhangend kunnen handelen. Incidenten en bijna-incidenten blijven niet liggen, maar worden systematisch geregistreerd en op vaste momenten bespreekbaar gemaakt binnen het bestuur en in het spelersteam. Sportprofessionals en sporters bespreken mogelijke oorzaken, maatregelen die getroffen kunnen worden en evalueren deze maatregelen vervolgens. Een open en veilige sfeer, dat wil zeggen een sfeer waarin de emoties die naar aanleiding van agressie en geweld spelen openhartig besproken kunnen worden, is belangrijk. Leden en vrijwilligers kunnen zich dan uitspreken over sporters die agressief of gewelddadig kunnen worden en voor wie ze wellicht bang zijn.

Stappen om een veilige sfeer te creëren

Door het implementeren van de volgende drie stappen kunnen verenigingen veiliger worden.

1. Omgangsvormen vastleggen en uitvoeren

Iemand die deel uitmaakt van een sociale groep, een sportvereniging, zal geneigd zijn zich te gedragen naar de maatstaven en sociale waarden van de sportvereniging. Groepsdruk zorgt ervoor dat sporters zich gemakkelijk conformeren aan de waarden die binnen de sportvereniging heersen. Jongeren zijn hiervoor extra gevoelig. Ze kijken naar wat anderen doen en doen dat vaak zelf ook. In een sportcultuur waarin de nadruk alleen op winnen ligt en agressief en aanvallend taalgebruik jegens tegenstanders normaal is, zal eerder agressief gedrag uitgelokt worden dan wanneer dit niet het geval is.

De sportvereniging kan op de gevoeligheid voor groepsdruk bij jongeren inspelen door het streven naar een vriendelijke en respectvolle sfeer binnen de sportvereniging waarin het hebben van plezier in het sporten met elkaar centraal staat. Uitspelers en supporters worden gastvrij ontvangen. Jongeren worden vooral op hun talenten aangesproken in plaats van op wat ze minder goed kunnen. Agressief taalgebruik wordt niet getolereerd. Seniorsporters en trainers gedragen zich als rolmodellen voor de jongeren waar ze tegenop kijken en die ze willen evenaren. Het ligt allemaal voor de hand en toch blijkt het vaak lastig om dergelijke afspraken te implementeren

waardoor er geen veilige, respectvolle verenigingscultuur ontstaat. Scheldende ouders langs de lijn worden onvoldoende aangesproken. Trainers staan zich openlijk druk te maken tegenover scheidsrechters en niemand corrigeert ze. Spelers die een overtreding maken worden niet gewisfeld of door medespelers aangesproken. Scheidsrechters melden incidenten niet bij de bond. Bijna-incidenten worden niet als kans op verbetering aangegrepen en besproken in het bestuur.

De vereniging kan als één van de maatregelen verenigingsregels en een gedragscode opstellen waarin respect voor elkaar centraal staat. De vereniging maakt dan duidelijk zichtbaar dat agressief en grensoverschrijdend gedrag niet wordt getolereerd. Duidelijk is welke sancties genomen worden bij agressief en gewelddadig gedrag, inclusief aangifte doen bij de politie. Met andere woorden, de vereniging laat zien een 'zero-tolerance' beleid te voeren. Elke sporter, supporter, maar ook bestuurder, trainer, scheidsrechter en begeleider dient zich de regels en code eigen te maken en zich hieraan te houden. Voorbeeldgedrag, elkaar aanspreken en adequate en consequente reacties op incidenten zijn nodig voor succesvolle implementatie van de verenigingsregels en gedragscode. Dit houdt ook in dat een ervaren trainer die de sporters sterk opjut in de wens te winnen en daarbij bijvoorbeeld oorlogszuchtige taal uitslaat daarop aangesproken moet worden. Uitvoeringsdiscipline is de succesfactor bij het succesvol implementeren van omgangsvormen en het creëren van een aanspreekcultuur. Eigenlijk weten we het allemaal wel, alleen moeten we het nog gaan doen.

2. Sportprofessionals en vrijwilligers leren de-escaleren

Sportprofessionals kunnen bij de eerste tekenen van agressief en grensoverschrijdend gedrag de-escalierend handelen. Dit is niet gemakkelijk. Daarom is het in de zorg gebruikelijk medewerkers hierin intensief te trainen. Het is belangrijk dat de professional inzicht krijgt in situaties en interacties die agressie bij jongeren kunnen veroorzaken. Het kan gaan om situaties waarin de jongere het gevoel heeft uitgedaagd te worden, vijandig benaderd te worden of waarin

hij tegenwerking ervaart. Sommige jongeren zijn overgevoelig voor situaties waarin ze iets moeten of hen iets verboden wordt. Wanneer de sportprofessional zijn eigen stressreacties herkent en niet onmiddellijk vanuit angst of boosheid handelt, vermindert dit de kans op escalatie. Hij leert dat zijn persoonlijke manier van communiceren en gedrag van grote invloed is op het (agressieve) gedrag van de sporter. Het is ook belangrijk dat hij leert dat hij op tijd een collega kan en mag inschakelen. Zeker als hij inschat dat de collega beter met de desbetreffende sporter om kan gaan. De sportprofessional leert een inschatting te maken van het agressie- en spanningsniveau van de sporter en daar op een verstandige wijze op te reageren. Hoe beter hij de sporter kent, hoe gemakkelijker dit is. Afhankelijk van de inschatting helpt kalmeren, een grens stellen, de consequenties aangeven of als het echt niet anders meer kan alarm slaan. Hoe eerder de vroege signalen van agressie herkend worden en hoe beter getraind de sportprofessional is in het toepassen van de-escalatie technieken, des te groter is de kans op het voorkomen van geweld.

3. Samenwerken met ouders en instanties

Omdat grensoverschrijdend gedrag meestal niet geïsoleerd plaatsvindt in de sportvereniging is het zoeken van samenwerking rondom sporters die veel en ernstige problemen geven een essentiële stap in het verminderen van agressie incidenten. Ouders en de leerkracht kunnen worden uitgenodigd naast eventueel de buurtagent, de buurtwerker en een medewerker van Bureau Jeugdzorg. In een gezamenlijk overleg kan informatie over de jongere en mogelijk oplossingen voor het probleemgedrag worden uitgewisseld. Agressie en geweld zijn vaak een uiting van allerlei problemen op sociaal en psychologisch vlak. Er kan in overleg duidelijk worden dat de sporter zelf gepest of mishandeld wordt thuis of op school. Of hij heeft leerproblemen, waardoor hij snel het overzicht verliest en boos wordt. Soms heeft de jongere psychische problemen of gebruikt drugs die invloed hebben op zijn gedrag. In een gezamenlijk plan van aanpak kunnen de betrokken partijen hun eigen verantwoordelijkheid nemen en worden afspraken gemaakt over welke acties genomen

worden om escalaties zoveel mogelijk te voorkomen. Meer kennis over de jongere maakt vaak ook duidelijk hoe hij het beste benaderd kan worden om problemen te voorkomen. Daarnaast kan het soms helpen wanneer de jongere weet dat de buurtagent hem of haar in de gaten houdt en regelmatig een gesprek met hem heeft over het probleemgedrag.

Opvang na een incident

Mocht het dan toch een keer mis gaan, dan is het belangrijk dat verenigingen ook beleid hebben gemaakt op hoe zij hier vervolgens mee omgaan. Wanneer een incident daadwerkelijk heeft plaatsgevonden moet de veiligheid van de omgeving hersteld worden en de betrokken werknemer(s) steun krijgen. Huisregels en sancties worden toegepast en er wordt zo nodig aangifte bij de politie gedaan van het incident. Daarnaast is het belangrijk dat er aandacht is voor nazorg van de betrokken sportprofessionals en sporters en ze niet het gevoel krijgen in de steek gelaten te worden. Organiseren van steun, geruststellen van het slachtoffer die vaak 'normale' stressreacties vertoont, voorlichting over deze reacties en over de normale verwerking, praktische zaken regelen, eventuele doorverwijzing naar slachtofferhulp en later ook het bespreken van aangifte bij de politie zijn belangrijke onderdelen van de nazorg.

.....

Joost Jan Stolker is psychiater en werkt met jongeren met ernstige gedragsproblemen. Hij is, net als Daniel Klijn, directielid en adviseur bij organisatieadviesbureau Koerseigen. Hij is een gevraagd sparringpartner voor leidinggevende in de zorg en sport.

www.koerseigen.nl
www.besturenmeteenvisie.nl

.....